

Gyermek- és ifjúsági írók 19. szekszárdi tanácskozása

A május végén megrendezett, sokféle vitára, hozzászólásra alkalmat adó program témája, címe: *Az olvasás párharcai – világunk, világaink* (Országos konferencia a 3. évezred eleji olvasási szokásokról). A vitaindítót Vasy Géza irodalomtörténész, Nagy Attila olvasáskutató, Fábri György filozófus tartotta. A kerekasztal-beszélgetések moderátorai: Nagy Attila és Rigó Béla író-szerkesztő, a Magyar Írószövetség Gyermek és Ifjúsági Szakosztályának elnöke voltak.

A gondolatgazdag és talán néha provokáló, de mindenképp inspirációkat kiváltó vitaindítókhoz sokan fűzték hozzá kiegészítésüket, véleményüket, megfogalmazva az éppen felszólalótól eltérő álláspontjaikat is, adták közre visszaemlékezésüket a korábbi találkozókra utalva, megerősítve a folytatás szükségességét (Elek Eduárdné ny. könyvtárigazgató, Budavári Klára gyermekkönyvtáros, Péterfi Rita olvasásszociológus, Rényi Krisztina illusztrátor, Sándor Csilla a „Csodaceruza”, Szávai Ilona a „Fordulópont” című folyóiratok szerkesztői, Bódai-Soós Judit, Kálnay Adél, Merényi Ágnes, Nógrádi Gábor, Péterfy Gergely, Szávai Géza, Telegdi Ágnes, Tölgyesi Lívია, Varró Dániel írók).

Vasy Géza *Holnap már késő* című előadásában elhangzott: valamennyire mindannyian felelősek vagyunk az olvasás jövőjéért, még ha a magunk módján, lehetőségeink szerint ellenálltunk is. A cselekvés még inkább mindannyiunkra vár: az egyénre, a családra, a pedagógusra, minden közösségre, a médiára, a kormányra, a politika és a közvélemény értékrendet sugalmazó erejére. Cselekedni most kell, mert holnap már késő...

Németh László az életet – nem gazdasági, hanem szellemi értelemben – vállalkozásnak nevezte. Erre igazában csak az képes, aki műveltté szeretne válni, tehát, aki olvasó ember. S ez az olvasó ember a maga megszerzett ismeretkincsével elsajátíthatja és gyakorolhatja azt az életmagatartást, amelyet Illyés Gyula így fejezett ki: „*A legnagyobb bátorság a remény.*” Legyünk tehát bátrak és reménykedjünk, hogy a gyermek nemcsak az abc-re tanítható meg, hanem olvasóvá is nevelhető.

Emlékmorzsák

Majd' negyvenéves múltra tekint vissza a szekszárdi írótanácskozás. Tehát ez már hagyomány? Érték és megszokások együtt? Tele vagyunk kételkedéssel. Megújulni, változtatni is kell. Néha kifáradt a dolog, mégis valami előrelendített bennünket, hogy van értelme és haszna, ha 19 találkozó szerveződött.

Igaz, a szereplők tábora megfogyatkozott, viszont újabb nemzedékek jelentkeztek. És a fiatal kortársak dolga eldönteni: élnek-e az eddigi tanácskozások tapasztalati tőkéjével?

A programsorozatnak szinte születése óta részese, hallgatója, szervezője, majd háziasszonya voltam. Ezer emlék jut eszembe...

Miért éppen Szekszárdon került sor az első tanácskozásra? Megyei, városi kulturális vezetők, az Úttörőszövetség, a Hazafias Népfront vezetői határozták el, hogy Szekszárdra hívják a gyermek- és ifjúsági írókat. Elképzeléseiket egyeztették Tatay Sándorral (az Írószövetség szakosztályának akkori vezetőjével) és Őrsi Ferencsel, a népszerű íróval, *A Tenkes kapitánya* szerzőjével. Akkor a cél az volt: fórumot kínálni, mert híján vannak a gyermekirodalom kritikájának, elméleti értékelésének, a kortárs irodalomtörténetben nem kapják meg a kellő figyelmet. Egy vendégszerető kisvárosba várták az írókat, hogy egy asztalhoz ültessék őket kiadói szakemberekkel, szerkesztőkkel, könyvtárosokkal, népművelőkkel, pedagógusokkal.

Az első kerekasztal-konferencia címe *A történelmi regény és az ifjúság* volt. Petrovác István *Szekszárd történelmet írt* című esszéjéből (*Iparkodó elődök – sorsfordító magyarok*. Budakeszi, 2006) idézek: „*A találkozó kitűnő alkalomnak bizonyult a különböző nézetek kifejtésére. Oldotta a feszültséget, tompította az ellentéteket, reményt keltett a kibontakozásra. Plenáris ülésen – a vitát Cseres Tibor nyitotta és zárta, Köpeczi Béla és Lengyel Balázs vezette –, a csoportos beszélgetéseken, négy szemközti eszmecsereken sok minderről szó esett. Biztatások, ígéretek hangzottak el, tabuk látszottak meginogni...*” Egy évvel később ismét Szekszárdon folytatódott a vita-sorozat. Ezúttal a *Mai ifjúsági regény – mai ifjúság* címmel, többségükben a korábbi résztvevőkkel. 1973-ban *A felnőtt ifjúsági irodalma* került sorra; majd két-három évenként további 15 alkalommal az ifjúsági és gyermekirodalommal összefüggő, szinte minden, szerkesztőket, könyvtárosokat, írókat, pedagógusokat foglalkoztató kérdés. 1978-ban *Erkölcsei normák és mai valóságunk*, 1989-ben *Mai kamasz – mai kamaszregény* volt a téma. 1991-ben az alkotók felelősségéről esett szó *A gyerek a zűrzavar korában* címmel; 2002-ben, az Európai Unióba történő belépésünk küszöbén a globalizációról és a nemzeti kultúrákról. 2010-ben pedig – ahogy említettem – a harmadik évezred eleji olvasási szokásokról.

„*Szekszárd léte harmadszáz éve alatt egyszer sem esett szereptévesztésbe. Nem vált csatátérre, sem bírósági tárgyalássá, nem voltak elítéljtjei, áldozatai, kárvalottjai. Nyertese igen, az ifjúsági és gyermekirodalom s általa az ifjúság. Az a siker, hogy 2005-ben a Nagy Könyv 100-as listája egyötöde ifjúsági könyv volt, Szekszárdnak is köszönhető*” – írta Petrovác István a már említett könyvében.

A kortárs irodalomtörténetben SZEKSZÁRDI TANÁCSKOZÁS címen tartották és tartják számon a találkozókat. (A konferenciák jegyzőkönyvei, az előadások írásos anyagai, felvételei kortörténeti jelentőségűek, ilyenképpen feldolgozásra várnak.)

Hozzánőttünk Szekszárdhoz – mondta Tatay Sándor író. Szekszárd kulturális életéhez is hozzátartozik ez a tanácskozás. Később szállóigévé vált a mondása: „*Majd megbeszéljük Szekszárdon.*”

A tanácskozás „intézményesült”, néhány napig betöltötte a gyermekirodalom háza szerepét. Örömmel hallom a rádióban többek között Nyulász Péter idevágó ötletét, kezdeményezve a Magyar Gyermekkönyv Intézet megalakítását...

A résztvevők (aki elfogadta a meghívást, éppen ráért, időt szakított, sok volt az állandó, visszatérő vendég, de voltak alkalmoszerűen megjelentek is): Őrsi Ferenc, Tatay Sándor, Hárs László, Vidor Miklós, Lengyel Balázs, Földes Péter, Petrolay

Margit, Békés József, Petrovácz István, Rónaszegi Miklós, Tótfalusi István, Szepes Mária, Bálint Ágnes, Marék Veronika, Megay László, Szabó Éva, Kántor Zsuzsa, Csulák Mihály, Nagy Attila, később Komáromi Gabriella, Monostori Imre, Kamarás István, Nógrádi Gábor, Nagy Lantos Balázs, Nagy Lantos Marianna, az illusztrátorok: Rényi Krisztina, Sárkány Győző, alkalmanként Janikovszky Éva, Lázár Ervin, Csukás István. Nagy Franciska, Cs. Tóth János, Sándor Csilla, Gombos Péter, Sohonyai Edit, Zsélyi Ferenc, Szávai Ilona, Kálnay Adél. Füzesi Magda Kárpátaljáról, azután Gereben Ferenc, Péterfy Gergely, Varró Dániel, Szávai Géza, Bartos Éva és sokan mások, kiadók, szerkesztők, néha kultúrpolitikusok, lelkészek, mindig tanárok, főiskolai oktatók, könyvtárosok, főiskolai hallgatók...

Szervezők, segítők is rendre voltak: Őrsi Ferenc, Tatay Sándor, Lengyel Balázs, Tarbay Ede, Ordas Iván, Borbély Sándor, Komáromi Gabriella, N. Horváth Béla, Rigó Béla, Nagy Attila. S a könyvtárosok: Vadóc Kálmán, Lovas Henrik, Liebhauser János, Nádor Ildikó, Mészai Sarolta, Hargitai Anikó, Schmidt Antalné, Ivánné Bányai Ilona, Udud Teréz, Németh Judit, Budavári Klára... valójában az egész könyvtáros közösség képviselőjében.

Ajánlások, üzenetek

A nyolcvanas években új, figyelemfelhívó lehetőségbe „kapaszkodva” a konferenciák összefoglalásaként ajánlásokat adtunk közre (addig korlátozott példányszámban megjelentették a tanácskozás jegyzőkönyveit).

Persze célunk volt vele: rádió, tévé, kultusztárca, oktatási, felsőoktatási intézmények, egyesületek, szervezetek megszólítása, a helyes olvasási szokások kialakítása, díjak alapítása, elméleti és kritikai folyóirat létrehozása, az ifjúsági és gyermekirodalom története tanításának szorgalmazása a felsőoktatásban, hogy kötelező tárgy legyen a tanárképző főiskolákon.

Hogy legyen (és lett) történelmiregény-pályázat kiírása... Tévéjátékok pályázatának kiírása, *Nyitott könyvhöz* hasonló ifjúsági műsor... Kérések, ajánlások, felszólítások, mindig kiemelkedően fontos témákat, teendőket fogalmaztak meg a szekszárdi tanácskozások.

Mit jelenthetett Szekszárd az íróknak? A beszélgetés öröme. (Ordas Iván írta: udvariasan tudunk beszélgetni, de nem szeretünk egymás műveiről beszélgetni). Információt, tapasztalatot. Talán jobban megismerték egymást és az értékelt, bírált, elemzett munkákat.

Véleménycserét, a hiányérzetek megfogalmazását, néha panaszzkodást, de ez is belefért... A jobbítás szándékának közös megélését, vagyis a közösség erejét.

Egymásra találást kiadóval, a kiadó a szerzővel. Író-olvasó találkozókat, közönségtalálkozókat.

Személyes élményeim

Résztvevőként, szervezőként, háziasszonyként kapcsolatok, barátságok születtek, amelyek később kapaszkodókká szépültek; újabb és újabb olvasmányélményekkel gazdagodtunk.

A magával ragadó vitaindítókra emlékezem: Vekerdy Tamás, Popper Péter, Donáth László, Kovács Mária, Komáromi Gabriella, Békés Pál, Sárkány Győző, Lászlóffy Aladár, Tüskés Tibor előadásaira.

Sok-sok vidám pillanatot őrzök; urak nemes gesztusának köszönhető felajánlás: éjszakai szobacserét a denevérek titokzatos surrogásától megrémült lányoknak...

Békés József mosolygós biztatása, most is érzem pipafüstje illatát; Fogarassy Miklós intelmei, hogy ne hagyjuk abba a konferenciák szervezését...

De voltak szomorúságok, veszteségek is. Minden konferenciát megemlékezés-sel kezdtünk, hiszen valakit mindig elveszítettünk. Ez évi találkozónkra Békés Pált ismét hívtuk, még küldött e-mailben egy szemérmes üzenetet, hogy „*az időpont sajnós nem alkalmas számomra*”. A tanácskozás második napján távozott közülünk...

2002-ben Ordas Iván emléktáblájának avatása Kalász Mártonnal, a Magyar Írószövetség akkori elnökével...

S az esték! Boldizsár Ildikó gyertyafényes, misztikusan szépséges mesélése egy csendes dombori éjszakán.

Meghatározó volt és maradt az alkotói örömszerzés, élménynyújtás, egymás megismerése, elismerése. S legyőzhetjük a sietést, a siettetést, a környezetünk fel-fokozott, sokszor értelmezhetetlen dinamikáját. Örülünk a csöndnek, a csöndes beszélgetésnek.

Elekes Eduárdné

A Gyermekek- és ifjúsági írók 19. szekszárdi tanácskozásának ajánlásai

Az elmúlt négy évtized tanácskozásainak központjában mindig a magyar gyermekirodalom problémái álltak. A mostani találkozó résztvevői egyetértettek abban, hogy ezek a problémák az idők folyamán egyre súlyosabbá váltak, magának a rendszeres tanácskozásnak a lehetőségét sem látjuk biztosítottnak.

A veszteségek – kimutatottan – kapcsolatban állnak az új gyermekgenerációk szövegértési és szövegalkotási (kommunikációs) problémáival, vagyis az egész társadalom jövőjét veszélyeztetik.

Mindezeket figyelembe véve javasoljuk a gyermekkultúra ügyében illetékes állami és társadalmi szervezeteknek:

1. Tisztában vagyunk az ország súlyos gazdasági helyzetével, ezért most csupán a kultúra támogatására szánt erőforrások igazságosabb és célszerűbb elosztását kérjük. Minden területen meg kell határozni a gyermekkultúrára eső kontingenst. Ennek nagyságát szakmai megfontolások alapján kell kialakítani. Ha megmarad a jelenlegi beháborúkon alapuló elosztás, az a gyermekkultúra elsorvasztását eredményezheti.
2. Haladéktalanul el kell kezdeni a nemzeti kultúra integrációját ezen a területen. Erre már történtek kísérletek, amelyekben a gyermekkultúráról – a szokásos gyakorlat szerint – megfeledeztek. Kulturális értékeink folyamatos áramoltatása a leghatékonyabb módja a különböző országokban élő magyar gyerekek kapcsolatai erősítésének.

3. A tanácskozáson sok szó esett a modernizáció kulturális veszélyeiről. Ugyanakkor végül mindannyian egyetértettünk abban, hogy a modern technika által ajánlott valamennyi lehetőséget ki kell használnunk gyermekirodalmunk, gyermekkultúránk értékeinek terjesztésében. Ez elsősorban a mi felelőségünk, de a gyermekkultúra támogatói is nagyobb arányban segíthetnék az elektronikus kultúraközvetítő eszközök fejlesztését, hiszen így viszonylag csekély anyagi ráfordítással rengeteg fiatal olvasóhoz lehet eljuttatni értékes irodalmat azokon a csatornákon (mobiltelefon, internet) keresztül, amelyeket már amúgy is használnak.
4. Tudomásul véve jelenlegi korlátainkat fel kell készülnünk a magyar gyermekkultúra infrastruktúrájának gyökeres reformjára. Ennek fő célkitűzései: a korábbinál szorosabb kapcsolat a megújuló oktatással, valamint az Európai Unióban mind nagyobb figyelemmel övezett gyermekkultúra önálló hazai intézményi és támogatási rendszerének kialakítása.

2010. május 28–29.

Összeállította: Rigó Béla

Egyszer volt, hol nem volt... Vagy sokkal inkább élő így manapság: egyszer volt, hol nem van?*

Kedves Kollégák!

Be kell vallanom, hogy én nem láttam a *Mátrix* című filmet. Nem néztem meg, pedig hallottam több ismerősömtől is, hogy az a film „alapmű”. Mire gondoltok? – kérdeztem vissza, milyen szempontból tartjátok alapműnek? Nekem erről a meghatározásról sokkal inkább Jókai *Arany embere*, Shakespeare *Rómeó és Júliája*, Platon *Lakomája*, Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődése* jut eszembe; ha viszont a gyermekekre gondolok, akiket tanítottam és neveltem, nem kell túl messzire mennem, hogy eszembe juthassanak az igazi értéket közvetítő alapművek: a magyar népmesék, többek között az *Okos lány*, *Szélike királykisasszony*, *Többsincs királyfi* vagy Andersentől *A kis gyufáerus lány*, *A rendíthetetlen ólomkatona* és a Grimm-mesék *Hamupipőkéje*...

Hogy jön ide a *Mátrix*? Mesélték, hogy egy szimulált világ gépei próbálják leigázni az embereket, akiknek egy kisebb csoportja fellázad ez ellen, és a virtuális valóság helyett a valós életet választanák, de a filmben szereplő nagyobb tömeg számára a virtuális valóság válik az élhetőbb igazzá, és a lélek küzdelmeinek színtere a mindennapok nyűgével, bajával tolódik át a nem kívánatos igaz valóságból a tudatmögötti űrbe. Elgondolkodtatott és megrémített, hogy értelmiségi ismerőseim közül többen is éltették a gondolatot, hogy már van alternatív lehetőség a szürke hétköznapiok élhetőbbé tételére. Elhatárolódtam, és megállapítottam, hogy jobb nekem itt a filmen kívüli madárcsicsergős, virágillatú világban. Én inkább könyvet veszek a kezembe, keresem a közvetíthető jót, ami mindenkiben alapból megtalál-

---

* Elhangzott a Gyermekek- és ifjúsági írók 19. szekszárdi tanácskozásán, 2010. május 27-én.